

Sygn. akt II CSK 551/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 sierpnia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Józef Frąckowiak

SSN Jan Górowski

w sprawie z powództwa Przedsiębiorstwa Usług Specjalistycznych "T." Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w O.
przeciwko Stowarzyszeniu Handlowców "B." z siedzibą w Ł. o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 20 sierpnia 2015 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 6 lutego 2014 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 17 marca 2010 roku Przedsiębiorstwo Usług Specjalistycznych „T.” sp. z o.o. z siedzibą w O. domagało się zasądzenia od pozwanych solidarnie „A. B.” spółki z o.o. w P. jako wykonawcy i Stowarzyszenia Handlowców „B.” z siedzibą w Ł. jako inwestora kwoty 633 522,63 zł z ustawowymi odsetkami od kwot wskazanych w petitum pozwu tytułem wynagrodzenia za wykonanie dachu hali targowej w Ł. stanowiącej własność pozwanego Stowarzyszenia. Postanowieniem z dnia 30 listopada 2010 roku postępowanie wobec „A. B.” spółki z o.o. w P. zostało umorzone na podstawie art.182¹ k.p.c. z uwagi na ogłoszenie upadłości tej spółki obejmującą likwidację majątku pozwanego.

Wyrokiem z dnia 20 lutego 2013 r. Sąd Okręgowy w Ł. zasądził od pozwanego Stowarzyszenia Handlowców „B.” z siedzibą w Ł. na rzecz powoda kwotę 633 522,63 zł z ustawowymi odsetkami od kwot wskazanych w sentencji, oddalił powództwo w pozostałej części w zakresie odsetek ustawowych i orzekł o kosztach procesu. Sąd Okręgowy ustalił, że pozwany jako inwestor zawarł z „A. B.” spółką z o.o. w P. jako wykonawcą umowę o roboty budowlane z dnia 10 listopada 2007 roku dotyczącą wybudowania hali targowej w Ł. i przewidującą możliwość powierzenia przedmiotu umowy podwykonawcom. W dniu 18 marca 2009 roku wykonawca zawarł z powodem umowę podwykonawczą zlecającą powodowi wykonanie dachu tej hali. W umowie tej wskazano, że zgodę inwestora na jej zawarcie stanowi załącznik nr 7. Załącznik ten zawierał pismo wykonawcy z dnia 10 marca 2009 roku skierowane do inwestora, informujące o wprowadzeniu na teren budowy powoda jako wykonawcy dachu hali targowej i prośbę o jego zatwierdzenie. Na piśmie tym wiceprezes zarządu pozwanego Stowarzyszenia W. K. zamieścił zapisek o treści „Przyjęto 10.03.2009 r, planowane wejście 17.03.2009 r.” oraz odcisk jego pieczęci imiennej i podpis. Umowa z dnia 18 marca 2009 roku nie została przedstawiona inwestorowi przez wykonawcę ani przez powoda; pozwany inwestor nie zażądał także z własnej inicjatywy egzemplarza umowy podwykonawczej do wglądu. Na placu budowy bywali regularnie członkowie zarządu pozwanego Stowarzyszenia monitorując postęp prac. W dniu 27 maja 2009 roku na placu budowy odbyła się narada z udziałem przedstawicieli

wykonawcy, powoda jako podwykonawcy oraz dwóch członków zarządu pozwanego Stowarzyszenia, w trakcie której uzgodniono przesunięcie terminu zakończenia prac w zakresie wykonania pokrycia i obróbek dachu hali targowej na dzień 19 czerwca 2009 roku. Powód wykonał wszystkie prace budowlane w zakresie konstrukcji i pokrycia dachu zgodnie z umową podwykonawczą i wystawił faktury obejmujące wynagrodzenie należne mu zgodnie z umową podwykonawczą za roboty odebrane protokołem odbioru bez zastrzeżeń. Wykonawca nie zapłacił tego wynagrodzenia, informując podwykonawcę o obciążeniu go karami umownymi za nie dotrzymanie terminu wykonania robót. Powód zakwestionował naliczenie tych kar wskazując, że to wykonawca uniemożliwił podwykonawcy dokończenie realizowanych przez niego prac w umówionym terminie. Pismem z dnia 9 listopada 2009 roku powód poinformował pozwanego inwestora o opóźnieniach w zapłacie należnego mu wynagrodzenia. Ani inwestor ani wykonawca nie zapłacili powodowi wynagrodzenia za budowę dachu hali targowej objętego pozwem.

Opierając się na tych ustaleniach, Sąd Okręgowy uwzględnił powództwo na podstawie art. 647¹ § 2 zdanie 1 w związku z § 5 k.c. powołując się na uchwałę składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 2009 roku (III CZP 6/08, OSNC 2008, nr 11, poz. 121) i podnosząc, że ze zgromadzonego w sprawie materiału, zwłaszcza załącznika nr 7 do umowy podwykonawczej oraz notatki służbowej z dnia 27 maja 2009 roku wynika, że pozwany inwestor wyraził dorozumianą zgodę czynną na zawarcie z powodem umowy podwykonawczej z dnia 18 marca 2009 roku, zatem ponosi solidarną z wykonawcą odpowiedzialność za wynagrodzenie należne powodowi za wybudowanie dachu hali targowej. Sąd Okręgowy stwierdził także, że w świetle zgromadzonego materiału brak jest podstaw do obciążenia powoda karami umownymi naliczonymi bezpodstawnie przez wykonawcę i zasądził od pozwanego inwestora dochodzoną pozwem kwotę główną oraz odsetki ustawowe.

Po rozpoznaniu apelacji pozwanego Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 6 lutego 2014 roku zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił powództwo i obciążył powoda kosztami procesu. Sąd ten podzielił ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, ale dokonał ich odmiennej oceny prawnej, prowadzącej do wniosku o braku solidarnej z wykonawcą odpowiedzialności pozwanego inwestora

za zapłatę wynagrodzenia należnego powodowi za zrealizowane roboty dachowe. W ocenie Sądu drugiej instancji pozwany nie wyraził zgody na zawarcie umowy podwykonawczej z powodem, a jedynie przyjął do wiadomości fakt powierzenia powodowi przez wykonawcę realizacji prac budowlanych w zakresie dachu hali targowej, co nie jest wystarczające do uwzględnienia powództwa podwykonawcy o zapłatę wynagrodzenia skierowanego przeciwko inwestorowi. Załącznik nr 7 do umowy podwykonawczej z dnia 18 marca 2009 roku oraz notatka służbowa z dnia 27 maja 2009 roku świadczą bowiem, zdaniem Sądu Apelacyjnego, tylko i wyłącznie o wiedzy pozwanego, że umowa o budowę hali targowej jest realizowana w zakresie dachu przez powoda, a nie o zgodzie inwestora na zawarcie z powodem umowy podwykonawczej.

W skardze kasacyjnej powód zarzucił naruszenie prawa materialnego - art. 647¹ § 2 zdanie 1 w związku z art. 60 k.c. oraz art. 647¹ § 5 k.c. przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na nie uwzględnieniu przez Sąd drugiej instancji, że wskutek wyrażenia przez pozwanego jako inwestora dorozumianej zgody czynnej na wykonanie dachu hali targowej przez powoda jako podwykonawcę, pozwany ponosi solidarną z wykonawcą odpowiedzialność za zapłatę wynagrodzenia należnego podwykonawcy. Formułując te zarzuty powód domagał się uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W rozpoznawanej sprawie powód jako podwykonawca dochodził od pozwanego jako inwestora zapłaty wynagrodzenia za roboty budowlane zrealizowane na podstawie umowy podwykonawczej zawartej w dniu 18 marca 2009 roku z wykonawcą, którego nie otrzymał mimo odbioru robót. Przedmiotem sporu pozostawało, czy powód wykazał przesłanki powstania solidarnej z wykonawcą odpowiedzialności pozwanego inwestora za to wynagrodzenie. Stosownie do art. 647¹ § 2 k.c., do zawarcia przez wykonawcę umowy o roboty budowlane z podwykonawcą jest wymagana zgoda inwestora. Jeżeli inwestor, w terminie 14 dni od przedstawienia mu przez wykonawcę umowy z podwykonawcą

lub jej projektu, wraz z częścią dokumentacji dotyczącą wykonania robót określonych w umowie lub projekcie, nie zgłosi na piśmie sprzeciwu lub zastrzeżeń, uważa się, że wyraził zgodę na zawarcie umowy. Zgodnie z art. 647¹ § 5 k.c., zawierający umowę z podwykonawcą oraz inwestor i wykonawca ponoszą solidarną odpowiedzialność za zapłatę wynagrodzenia za roboty budowlane wykonane przez podwykonawcę.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego i nauce prawa cywilnego przyjmuje się, że zgoda inwestora, wymagana przez art. 647¹ § 2 i 3 k.c., może być wyrażona przez każde zachowanie, które ujawnia ją w sposób dostateczny (art. 60 k.c.), niezależnie od tego zgodę uważa się za wyrażoną w razie ziszczenia się przesłanek określonych w art. 647¹ § 2 zdanie drugie k.c. (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 2008 roku, III CZP 6/08, OSNC 2008, nr 11, poz. 121). Zgoda ta nie jest przesłanką ważności umowy podwykonawczej, lecz konieczną przesłanką powstania po stronie inwestora i wykonawcy solidarnej odpowiedzialności za zapłatę wynagrodzenia należnego podwykonawcy. Wskazuje się także, że w wypadku zawiadomienia inwestora o zamiarze zawarcia takiej umowy możliwe są cztery sytuacje: 1/. sprzeciw inwestora, który wyłącza jego odpowiedzialność solidarną, 2/. zgoda bierna inwestora tzw. milcząca, o której mowa w art. 647¹ § 2 zd. 2 k.c., 3/. zgoda czynna wyrażona wprost oraz 4/. zgoda czynna dorozumiana. Przesłanki skuteczności zgody inwestora wyrażonej wprost określają przepisy ogólne kodeksu cywilnego dotyczące skuteczności oświadczenia woli. Zgoda czynna wyrażona w sposób dorozumiany poprzez każde zachowanie inwestora ujawniające w sposób dostateczny jego wolę (art. 60 k.c.) jest skuteczna, gdy dotyczy konkretnej umowy podwykonawczej, a inwestor znał jej istotne postanowienia decydujące o zakresie jego odpowiedzialności solidarnej lub miał możliwość zapoznania się z nimi (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 października 2010 r., II VCSK 210/10, OSNC 2011, nr 5, poz.59). Nie budzi również wątpliwości, że zgoda inwestora musi się odnosić do zindywidualizowanego podwykonawcy (element podmiotowy), jak również musi dotyczyć konkretnej umowy o roboty budowlane (element przedmiotowy) i nie może być to zgoda blankietowa ogólnie akceptująca możliwość zawarcia przez wykonawcę umów z podwykonawcami

(por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 2008 r., III CZP 6/08 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 października 2010 r., II CSK 210/10, OSNC z 2011 r., nr 5, poz. 59). Ocena skuteczności zgody inwestora na zawarcie przez wykonawcę umowy o roboty budowlane z podwykonawcą wymaga więc w pierwszej kolejności ustalenia rodzaju zgody inwestora, a w drugiej kolejności dokonania analizy, czy postępowanie podmiotów zaangażowanych w realizację umowy, poprzedzające udzielenie tej zgody było prawidłowe, a w konsekwencji, czy zgoda inwestora wywarła skutek określony w art. 647¹ § 5 k.c.

Z wiążących Sąd Najwyższy przy rozpoznawaniu niniejszej skargi kasacyjnej ustaleń faktycznych wynika, że pozwane Stowarzyszenie jako inwestor nie zgłosiło jednoznacznego sprzeciwu przeciwko realizacji wyodrębnionej części robót budowlanych (dach hali targowej) przez zidentyfikowanego podwykonawcę czyli powoda; nie miały także miejsca okoliczności, o których mowa w art. 647¹ § 2 zdanie 2 k.c. Zmieniając wyrok Sądu pierwszej instancji i oddalając powództwo, Sąd Apelacyjny stwierdził, przy niezmienionych ustaleniach faktycznych, że nie ma podstaw do przyjęcia, iż pozwany inwestor wyraził zgodę czynną dorozumianą na zawarcie z powodem umowy podwykonawczej z dnia 18 marca 2009 roku, co wyłączyło jego odpowiedzialność za dochodzone pozwem wynagrodzenie.

Nie sposób jednak odmówić zasadności skardze kasacyjnej powoda kwestionującej to stanowisko w świetle przyjętej w orzecznictwie Sądu Najwyższego wykładni art. 647¹ § 2 zdanie 1 w związku z art. 60 k.c. Należy raz jeszcze odwołać się do treści i motywów uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 2008 roku, III CZP 6/08, z której wynika, że do zgody inwestora na zawarcie przez wykonawcę umowy z podwykonawcą dotyczącej realizacji części robót wchodzących w zakres umowy z wykonawcą, wymaganej w art. 647¹ § 2 k.c., nie stosuje się art. 63 § 2 k.c.; zgoda ta może manifestować się przez każde zachowanie inwestora, które zgodę tę ujawnia w sposób dostateczny (art. 60 k.c.). Podzielić też należy pogląd, że jeśli inwestor, poprzez swoje zachowanie wyrażone na zewnątrz, w szczególności wobec wykonawcy i podwykonawcy, akceptuje fakt realizacji wyodrębnionej części robót budowlanych objętych umową z wykonawcą, przez przedstawionego mu i jasno zidentyfikowanego podwykonawcę, to warunkiem powstania odpowiedzialności

solidarnej inwestora i wykonawcy za wynagrodzenie należne podwykonawcy, o której mowa w art. 647¹ § 5 k.c., nie jest przedłożenie mu egzemplarza umowy podwykonawczej, jeśli nie ulega wątpliwości, że inwestor mógł realnie zażądać okazania mu tej umowy, mógł zapoznać się z jej treścią oraz wyrazić swój ewentualny sprzeciw wobec powierzenia określonej części robót temu właśnie podwykonawcy (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 4 lutego 2011 roku, III CSK 152/10, niepubl. oraz z dnia 24 stycznia 2014 roku, V CSK 124/13, Biuletyn SN 2014, nr 3, poz.12). Zachowanie inwestora akceptującego realizację określonych, znanych mu i wyodrębnionych zadań przez określonego i znanego inwestorowi podwykonawcę, z którym na dodatek inwestor uzgadnia kwestie dotyczące przebiegu tych robót, terminu ich wykonania, itp., dając wyraz swojej woli kontynuowania określonych robót budowlanych przez podwykonawcę, nie może być interpretowane jedynie jako „wiedza” inwestora, nie stanowiąca przejawu jego zgody na zawarcie umowy podwykonawczej i nie pociągająca za sobą solidarnej z wykonawcą odpowiedzialności inwestora za wynagrodzenie należne podwykonawcy za zrealizowane przez niego na rzecz inwestora roboty budowlane. Podkreślenia wymaga, że uczestnicy procesu budowlanego to profesjonaliści, zobowiązani do wzajemnego współdziałania przy wykonaniu zobowiązania. Dostatecznym zabezpieczeniem interesów inwestora jest jego wiedza o przedmiocie i potrzebach realizacyjnych inwestycji, a także taka dbałość o własne interesy, jakiej można oczekiwać od przeciętnego uczestnika procesu inwestycyjnego. Inwestor, do którego wykonawca zwraca się o wyrażenie zgody na zawarcie umowy podwykonawczej zindywidualizowanej podmiotowo (z oznaczonym podwykonawcą) i przedmiotowo (obejmującej wykonanie określonych robót), może żądać wyjaśnień, uzupełnienia danych (co do osoby podwykonawcy lub postanowień umowy) czy złożenia samej umowy, jej projektu lub innych dokumentów. Jeśli nie korzystając z powyższego uprawnienia składa na piśmie oświadczenie aprobujące wniosek wykonawcy, to trudno znaleźć uzasadnienie dla poszukiwania dodatkowego mechanizmu obronnego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2013 roku, V CSK 124/13, niepubl. i z dnia 16 kwietnia 2014 roku, V CSK 296/13, Monitor Prawniczy 2014 , nr 24, s. 1310). Wadliwa wykładnia wskazanych w skardze kasacyjnej przepisów prawa

materialnego skutkująca ich niewłaściwym zastosowaniem uzasadniała uwzględnienie skargi kasacyjnej i uchylenie zaskarżonego wyroku w celu ponownego rozpoznania sprawy, wobec czego orzeczono jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).